

закладах і школах. На цьому етапі правового виховання вбачається доцільною орієнтація на надання більшою мірою практичних правових навичок, ніж теоретичних правових знань. Це пояснюється тим, що для людей віком від 17 до 23—25 років важливішим є знання конкретних механізмів, які забезпечували б правомірну поведінку у конкретних ситуаціях, в яких вони з великою ймовірністю можуть опинитися в майбутньому, і труднощів, з котрими вони можуть зустрітись. Серед цих ситуацій: влаштування на роботу і захист своїх трудових прав, купівля-продаж і оренда нерухомості та земельних ділянок, відносини із правоохоронними органами та судом (виступ у ролі затриманого, підозрюваного, свідка, позивача, відповідача тощо). Молодь, як і представники інших вікових категорій, має знати, як себе поводити у тих чи інших ситуаціях, знати як не допустити помилок. [3]

Помітні результати у формуванні правосвідомості та правової культури неповнолітніх могла би приносити і чітко налагоджена система правової освіти, з боку працівників органів внутрішніх справ, педагогічних колективів громадських та релігійних організацій. Однак, як свідчить практика, такі дні правових знань в освітянських закладах проводяться несистематично або формально. Не використовуються повною мірою і технічні засоби, наочна продукція тощо.

Впливає на ефективність профілактичної роботи і відсутність комплексної, чітко визначеної, скоординованої програми взаємодії між державними, правоохоронними органами та громадськими організаціями, без чого неможливо серйозно розраховувати на послідовне зменшення поширення пияцтва, наркотизму та злочинності серед неповнолітніх.

Отже, за сучасних умов існує нагальна потреба у цілеспрямованій систематичній правовиховній роботі серед неповнолітніх, від якої залежатиме не тільки стан правопорядку у державі, а й здоров'я нації. Для цього необхідно скоординувати зусилля всіх державних, громадських організацій, церкви, громадськості і спрямувати їх на здійснення правовиховної і профілактичної роботи. Позитивне вирішення цих питань сприятиме докорінному поліпшенню формування правосвідомості і правової культури у процесі правового виховання молодого покоління України.

Список використаних джерел:

1. Третяк С. Правове забезпечення правової культури населення як умова створення основ громадянського суспільства / С. Третяк // Право України. – 2005. – № 4. – С. 26-28.
2. . Эльконин Д.Б. Детская психология / Д.Б. Эльконин; Ред.сост. Д.Б. Эльконин. – 2 изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 384 с.
3. Кутиркін А. Шляхи розвитку теорії та практики правового виховання населення України. // Право України. – 2008. – №3, С. 122-125.

**Завідувач кафедри теорії держави
та права к.ю.н., доцент**

Завальний Андрій Миколайович

ДИХОТОМІЯ СУБ'ЄКТИВНИХ ПРАВ ТА ЮРИДИЧНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ В НАУКОВИХ ПОГЛЯДАХ В. В. КОПЕЙЧИКОВА

У науковій сфері Володимир Володимирович Копейчиков відомий як видатний вчений, талановитий організатор науки, один із провідних вітчизняних фахівців у галузі теорії держави та права і конституційного права, засновник наукової школи з прав людини та їх забезпечення в діяльності правоохоронних органів.

В. В. Копейчиков є автором понад 250 наукових праць, з них 10 монографій написано особисто, а 9 – у співавторстві. Основними напрямками його наукової діяльності були: права людини, конституційний механізм захисту прав людини, забезпечення правового статусу особи в діяльності міліції, правова держава, механізм держави, громадянське суспільство, місцеве самоврядування, конституційний процес в Україні, перспективи та шляхи інтеграції України у світовий та європейський правовий простір.

Півстоліття В. В. Копейчиков присвятив самовідданому служінню Закону і вихованню правоохоронців – захисників прав і свобод громадян Української держави [1, с. 10]. Своїми

науковими працями він збагатив юридичну науку, вони одержали широке визнання як в Україні, так і за її межами. Запам'ятався Володимир Володимирович багатогранною Людиною, громадянином, науковцем і ВЧИТЕЛЕМ, неординарною у всіх відношеннях особистістю, чий вплив залишив глибокий слід у житті та душах усіх хто його знав.

Серед наукових пошуків В.В. Копейчикова окреме місце займає питання прав людини. Ця проблематика знайшла своє відлуння спочатку у його монографічних дослідженнях «Реальный социализм: демократия, личность, права человека» (1983), «Права человека: мифы и реальность» (1987), а згодом і в навчальній літературі «Основи конституційного права України: підручник» (1998), «Загальна теорія держави і права. Навчальний посібник» (1999), «Теорія держави і права: підручник» (2002).

Разом з тим, практика сьогодення показує, що лише декларування прав без відповідних умов, що забезпечують їх існування і розвиток, веде до того, що ці права перетворюються на порожній звук. Враховуючи, що правове регулювання засноване на дихотомії «права – обов'язки», проблема юридичного обов'язку має не менш важливе значення порівняно з суб'єктивними правами і потребує подальшої розробки. Ні в якому разі не применшуючи ролі у правовому регулюванні суб'єктивних прав, окремо слід наголосити, що суб'єктивне право і юридичний обов'язок – це дві половинки монади, які поза єдністю (правовідносинами) існувати як соціальні і юридичні явища не можуть. Тому, дихотомію «права – обов'язки», на нашу думку, найкраще проілюструвати розкривши взаємодію структурних елементів відповідних правових явищ.

Як зазначав академік В.В. Копейчиков зміст будь-якого суб'єктивного права можна звести до того, що суб'єктивне право надає уповноваженому суб'єкту такі можливості:

- а) поводити себе відповідним чином (право на свої дії);
- б) вимагати відповідної поведінки від інших суб'єктів (право на чужі дії);
- в) звертатися до держави за захистом свого юридичного права [2, с. 63-64].

Змістом юридичного обов'язку є конкретні належні дії. Що ж стосується структури юридичного обов'язку то у вітчизняній юридичній доктрині існує дискусія стосовно його елементного складу. Ряд науковців вважають, що структура юридичного обов'язку включає в себе чотири елементи, інші – три. Розглянемо ці підходи.

Так, вітчизняні науковці, які є послідовниками наукової школи В. В. Копейчикова, а саме С. Д. Гусарев, А. Ю. Олійник, О. Л. Слюсаренко вважають, що структура юридичних обов'язків включає в себе чотири необхідності:

- 1) здійснювати певні дії;
- 2) утримуватись від здійснення дій, що суперечать інтересам інших;
- 3) вимагати здійснення або нездійснення тих чи інших дій від інших суб'єктів;
- 4) нести юридичну відповідальність за невиконання чи неналежне виконання передбачених нормами права дій [3, с. 98].

О.Ф. Скакун дотримується наукової позиції, що структура юридичного обов'язку є зворотнім боком суб'єктивного права і складається з трьох елементів, що представляють конкретні юридичні вимоги до правозобов'язаної сторони:

- 1) здійснювати певні дії (активні обов'язки) або утриматися від них (пасивні обов'язки);
- 2) реагувати на законні вимоги правомочної сторони (наприклад, обов'язок виконувати умови договору);
- 3) нести юридичну відповідальність (зазнати позбавлення прав особистого, майнового чи організаційного характеру) у разі відмови від виконання юридичних обов'язків або несумлінного їх виконання, якщо суперечить вимогам правової норми [4, с. 531].

Отже, суб'єктивному праву «поводити себе відповідним чином (право на свої дії)» протистоїть юридичний обов'язок «здійснювати певні діяння (активні або пасивні обов'язки)». В межах даного юридичного обов'язку можна розглядати і юридичний обов'язок «не перешкоджати контрагенту користуватися тим благом, на яке той має право» – який є фактично одним з багатьох пасивним обов'язків.

Суб'єктивному праву «вимагати відповідної поведінки від інших суб'єктів (право на чужі дії)» протистоїть юридичний обов'язок «реагувати на законні вимоги правомочної сторони». Цей

структурний елемент юридичного обов'язку за змістом може включати в себе і такий елемент як «вимагати здійснення або нездійснення тих чи інших дій від інших суб'єктів» бо, в більшості випадків, реагуванню повинна передувати вимога про необхідність такого реагування.

Що ж стосується третьої складової структури юридичного обов'язку то тут, як і в першому випадку, думки науковців збігаються і суб'єктивному праву «звертатися до держави за захистом свого юридичного права» протистоїть юридичний обов'язок – «нести юридичну відповідальність у разі відмови від виконання юридичних обов'язків або несумлінного їх виконання, або якщо це суперечить вимогам правової норми».

Проведений аналіз наукових позицій щодо характеристики структурних елементів юридичного обов'язку дозволяє констатувати факт відсутності різночитань відносно змістовного наповнення елементного складу юридичного обов'язку, а трьох елементна або чотирьох елементна структура юридичного обов'язку зумовлена лише особливістю суб'єктивної формалізації його змісту.

Підводячи підсумок, необхідно наголосити на продовженні наукових пошукові та розвитку ідей академіка В. В. Копейчикова в царині суб'єктивних прав та юридичних обов'язків, які знову ж таки завдяки вже власній авторській суб'єктивній детермінації полягають в наступному. *Суб'єктивне право* розуміється як встановлена нормами права міра можливої поведінки уповноваженої особи для задоволення її інтересів і потреб, яка забезпечується відповідними юридичними обов'язками інших (зобов'язаних) осіб. *Структура суб'єктивного права це:*

- праводія, тобто право поводити себе відповідним чином (право на свої дії);
- правовикористання, тобто можливість користуватись відомим соціальним благом;
- правовимога, тобто право вимагати відповідної поведінки від інших суб'єктів, як мають юридичні обов'язки (право на чужі дії);
- праводомагання, тобто право звертатися до держави за захистом свого юридичного права, в тому числі, і використання міжнародного захисту конвенційних прав і свобод людини [5, с. 204-205].

Юридичний обов'язок – це покладена нормами права на зобов'язану особу й забезпечена можливістю застосування засобів державного примусу міра необхідної поведінки, яку вона повинна здійснювати в інтересах уповноваженої особи. *Структура юридичного обов'язку* включає:

- зобов'язання дією, тобто здійснювати певні дії;
- зобов'язання необхідною поведінкою, тобто не перешкоджати контрагенту користуватись тим благом, по відношенню до якого він наділений правом;
- зобов'язання виконанням, тобто реагувати на законні вимоги правомочної сторони;
- зобов'язання претерпінням (позбавленням), тобто нести юридичну відповідальність у разі відмови від виконання юридичних обов'язків або несумлінного їх виконання, в тому числі, і необхідність держави-порушниці конвенційних зобов'язань понести встановлену відповідальність [5, с. 205-206].

Отже, запропоновані елементи структури юридичного обов'язку відповідають компонентам структури суб'єктивного права, кореспондують їм, що в свою чергу є необхідним для чіткої роботи механізму правового регулювання.

Список використаних джерел:

1. Володимир Володимирович Копейчиков. Наукова школа прав людини та їх забезпечення в діяльності правоохоронних органів. Упорядники: С.Д. Гусарєв, В.С. Заяць, М.М. Пендюра, О.Д. Тихомиров. – Київ, 2008. – 30 с.
2. Загальна теорія держави і права / За редакцією академіка АПрН України, д-ра юридичних наук, професора В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком, 1997. – 320 с.
3. Теорія держави і права: Навч. посіб. / А.Ю. Олійник, С.Д. Гусарєв, О.Л. Слюсаренко. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 176 с.
4. Скаун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підруч. – Х.: Еспада, 2006. – 776 с.

5. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. – К. : НАВС, Освіта України, 2017. – 320 с.

Слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Замковий Євгеній Миколайович

ЮРИДИЧНА ТЕХНІКА АКТИВ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Юридична техніка – це сукупність правил, приписів, прийомів, способів дій щодо створення, систематизації та застосування відповідними уповноваженими суб'єктами (фізичними та юридичними особами) нормативно-правових актів та юридично значущих документів, що є необхідною складовою єдиного процесу виникнення та реалізації прав, закладених у відповідній нормі чи документі [1].

Від якості та досконалості юридичної техніки актів правозастосування залежить врегулювання найважливіших суспільних відносин, адже це надає змогу суб'єкту правозастосування усвідомити та виконати у повному обсязі юридичну вимогу.

Дослідженням юридичної техніки, як інститутом займалися наступні вчені: Д. А. Ковачев, М. О. Голодний, С. С. Алексєєв, Б. В. Дрейшев, В. П. Казимирчук, С. О. Боголюбов, Д. А. Керімов, Г. В. Коміанський, І. Л. Брауде, В. В. Максимов, А. Нашиц, А. С. Піголкін, С. В. Поленіна Н. Д. Абдуллаєв, Л. М. Бойко.

Високий рівень юридичної техніки обумовлює досконалість акту правозастосування, його точність і чіткість, які значною мірою залежать від ступеня досконалості мови правових приписів.

Цьому мають сприяти такі особливості юридичної мови як:

- офіційність встановлення владних відносин;
- документальність, без якої право як сукупність загальнообов'язкових правил неможливе;
- зрозумілість і дохідливість актів, що спрямовані на регулювання відносин між громадянами;
- специфічність термінів, що стосуються регулювання відповідних питань.

В юридичній літературі дотепер не вироблено єдиного підходу до питання про загальні підстави композиційної побудови існуючих актів правозастосування в діяльності Національної поліції і класифікації всіх композиційних систем. Так, деякі правознавці у структурі (фактично в композиційній побудові) акта правозастосування вирізняють вступну, констатувальну (описову), мотивувальну і резолютивну частини [2].

Загалом за напрямками застосування юридична техніка поділяється на законодавчу - сукупність правил, прийомів, способів створення нормативних актів (підготовка, розробка, складання, оформлення) та їх видання (оприлюднення) із дотриманням правил, що встановлені для цього; техніку систематизації законодавства - використання таких способів його систематизації, як облік, інкорпорація, консолідація, кодифікація, з метою упорядкування та спрощення відповідного застосування норм права в практичній правничій діяльності; техніку правозастосування нормативно-правових актів - дії уповноважених суб'єктів щодо належного зовнішнього оформлення відповідного індивідуального правозастосовного акта (назва, органи видання або видачі, час і місце видачі, підпис, печатка, тощо), дотримання формальних ознак нормативного документу (рішення, фіксація юридичного факту, відповідність термінологічного стилю мові законодавства) [3].

Отже, для правильного складання та застосування акта правозастосування необхідно ретельно ознайомитися з основними вимогами до юридичної техніки актів правозастосування, виробити єдиний підхід до питання про загальні підстави композиційної побудови та їх класифікації.

Список використаних джерел: